

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМ. ІГОРЯ
СІКОРСЬКОГО»**

УСАЧОВА ІННА ДМИТРІВНА

УДК 332.145

**УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ»
(НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ВОЛОТ»)**

8.03060104

«Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності»

АВТОРЕФЕРАТ

дипломної роботи освітньо-кваліфікаційного рівня
"МАГІСТР"

Науковий керівник: _____

Київ – 2017

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Зовнішньоекономічна діяльність є одним з головних напрямків розвитку багатьох сучасних держав, джерелом товарів, виробництво яких неможливо всередині країни, також доходів від експортно-імпортних операцій. Розвиток експорту є необхідною умовою розширення участі країни в міжнародному поділі праці з метою прискорення соціально-економічного розвитку суспільства.

Актуальність теми обумовлена тим, що зовнішньоекономічна діяльність України, як частина економіки країни, характеризується певними циклічними коливаннями, що мають місце залежно від стадії розвитку національної економіки. Для використання можливостей забезпечення ефективного функціонування економіки зовнішньоекономічного сектору в цілому та окремих підприємств зокрема, потрібно розуміти характер циклічних коливань та виникнення кризових явищ у зовнішньоекономічній сфері, дослідити динаміку та інтенсивність криз, їх вплив на експортну діяльність підприємств та на цій основі сформулювати програму заходів щодо мінімізації негативних наслідків у період виникнення зовнішньоекономічної кризи.

Світові тенденції вирішення поставлених завдань. Наукові та практичні проблеми, пов'язані з дослідженням виникнення криз в економіці і шляхи їх вирішення відображені в роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених: Кондратьєва Н., Кузнеця С., Китчина Дж. та інших. Управлінню експортною діяльністю підприємств присвячені роботи Кириченка О., Дахно І., Завгороднього А., та ін. Проте комплексний науково-методичний підхід до управління розвитком експортної діяльності підприємств в умовах саме зовнішньоекономічної кризи залишається на етапі формування. Недостатньо досліджені проблеми циклічності виникнення кризових явищ у зовнішньоекономічній сфері, їхній вплив на діяльність підприємств, які здійснюють ЗЕД та шляхи мінімізації їхнього впливу.

Вказані обставини визначили вибір теми і зміст завдань дипломної роботи, зумовили їх актуальність та практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дослідження безпосередньо пов'язана з планом науково-дослідницької роботи кафедри менеджменту факультету менеджменту і маркетингу НТУУ «КПІ ім. І. Сікорського» за темою «Інноваційні засади розвитку промислових підприємств в рамках інтеграції в світовий економічний простір (державний реєстраційний № 0114U001132)».

Метою роботи є вивчення теоретичного підґрунтя управління експортною діяльністю підприємства та зовнішньоекономічних криз і розроблення на цій основі практичних рекомендацій щодо розвитку експортної діяльності підприємства в умовах зовнішньоекономічної кризи.

Для досягнення визначеної мети були поставлені та вирішені такі завдання:

- визначити сутність та особливості розвитку експортної діяльності підприємства;
- розглянути та проаналізувати поняття зовнішньоекономічної кризи визначити поняття та основні фактори її виникнення;
- визначити та провести аналіз циклічності виникнення кризових явищ в зовнішньоекономічному секторі економіки країни;
- проаналізувати господарську діяльність підприємства ТОВ «ВОЛОТ», надати загальну характеристику підприємства та дослідити його діяльність підприємства на ринку;
- оцінити експортну діяльність підприємства, визначити фактори, що на неї впливають, та дати економічно обґрунтовану оцінку цим факторам;
- розробити програму розвитку експортної діяльності підприємства в умовах зовнішньоекономічної кризи;
- надати економічну оцінку запропонованим нововведенням.

Об'єктом дослідження виступає експортна діяльність підприємства ТОВ «ВОЛОТ», що здійснює виробництво та реалізацію сільськогосподарської продукції на зовнішньому ринку.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних положень та практичних рекомендацій спрямованих на удосконалення системи управління розвитком експортною діяльністю підприємства, що працює на ринку сільського господарської продукції, в умовах зовнішньоекономічної кризи.

Методи дослідження. У процесі дослідження застосовувалися такі методи: теоретичне узагальнення, статистичний аналіз, графічний метод, метод синтезу. Інформаційну базу дослідження склали офіційні матеріали Державної служби статистики України, а також фінансова та оперативна звітність досліджуваного підприємства.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні доцільності удосконалення поняття зовнішньоекономічної кризи; поглибленні дослідження циклічності виникнення кризових явищ у зовнішньоекономічному секторі економіки країни; в удосконаленні підходів щодо розвитку експортної діяльності підприємства, а саме обґрунтування управлінського рішення щодо виходу підприємства на нові зарубіжні ринки та щодо оптимізації товарної структури експорту задля підвищення ефективності експортної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що правильно визначений цикл коливань в зовнішньоекономічній сфері дозволить передбачати виникнення кризових явищ та вчасно та адекватно реагувати на них задля мінімізації негативних наслідків як для економіки в цілому, так і для окремих підприємств зокрема.

Висновки та рекомендації роботи можуть знайти конкретну реалізацію в діяльності ТОВ «ВОЛОТ» в частині рекомендацій щодо розвитку експортної діяльності.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та практичні результати дослідження публікувались на: VII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні підходи до управління підприємством» (м. Київ, 2016), II Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції молодих вчених (м. Львів, 2016).

Публікації. За результатами дипломної роботи освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» опубліковано 2 наукові статті.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми роботи, сформульовано мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, визначено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів і запропонованих рекомендацій.

У першому розділі – «**Теоретико-методичні аспекти розвитку експортної діяльності підприємства**» – визначено особливості розвитку експортної діяльності підприємства, що характеризують різні сторони його функціонування.

Саме розвиток експортної діяльності підприємства передбачає готовність, спроможність підприємства здійснювати зовнішньоекономічну діяльність, зокрема експортну діяльність, яка полягає у виході на цільові зовнішні ринки збуту. Отже, фактори, які впливають на розвиток експортної діяльності, також опосередковано впливають і визначають процедуру формування стратегії виходу підприємства на зовнішній ринок та рівень представлення підприємства на зовнішньому ринку.

До найбільш впливових факторів розвитку експортної діяльності доцільно віднести організацію управління підприємством, інформаційне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності, планування експортного виробництва, облік та аналіз експортних поставок, кадровий менеджмент.

У роботі також наведено визначення поняття зовнішньоекономічної кризи, що являє собою відсутність або обмеженість можливостей для національних підприємств виходу на міжнародні ринки, що означає стагнацію національної економіки та посилення негативного сальдо

торгового балансу внаслідок неможливості розвитку господарства та розширення ринків збуту, а отже, гальмування інтеграції країни у світовий простір.

На підприємство, яке займається експортною діяльністю, впливають певні групи факторів, які визначають подальший розвиток діяльності суб'єкта господарювання. Найбільш впливовими факторами на підприємство, що здійснює ЗЕД, є міжнародні зовнішні кризоутворюючі фактори. Їхньою особливістю є те, що підприємство не може вплинути чи змінити їх на свою користь, а отже, може лише пристосуватись до умов змінного зовнішнього середовища на міжнародному ринку, Національні фактори також мають значний вплив на розвиток експортної діяльності підприємства, тому саме розвиток національної економіки визначає вектор спрямованості розвитку підприємства-експортера. Група внутрішніх факторів прямо впливає на розвиток підприємства, але ці процеси можна контролювати та нівелювати завдяки компетентності керівництва та працівників, адекватній оцінці ситуації та правильним вирішенням проблем, безпосередньому контролю та координації дій, постановці коротко- та довгострокових цілей та їх виконання

Циклічність світової економіки є закономірним явищем, яке характеризується почерговою зміною революційних та еволюційних процесів. Кожна фаза циклу відображає певну стадію розвитку економічної системи тому теорії циклічності можна застосувати також до окремих складових національної економіки країни, зокрема до зовнішньоекономічної сфери. Оскільки основним індикатором стану ЗЕД України є сальдо зовнішньоторговельного балансу, ефективність зовнішньоекономічної діяльності країни характеризується позитивним сальдо зовнішньоторговельного балансу.

Наразі, зовнішньоекономічна діяльність України перебуває на стадії подолання кризи у фазі помірної поживлення після застою. За прогнозами, що ґрунтуються на принципах циклічності розвитку, у наступні 3-5 років

Україна зможе реалізувати експортні можливості, що надасть можливість вивести зовнішньоекономічну діяльність країни у нову «фазу піднесення».

Значна кількість українських підприємств перебуває під впливом факторів пов'язаних із виникненням зовнішньоекономічної кризи на макрорівнях, тому успішно реалізовані можливості сприятимуть розвитку зовнішньоекономічної діяльності як країни в цілому, так і окремих суб'єктів господарювання зокрема.

У другому розділі – «Аналіз експортної діяльності підприємства ТОВ «ВОЛОТ»» – розглянуто організаційно-економічну характеристику підприємства ТОВ «ВОЛОТ», надано оцінку ефективності експортних операцій підприємства ТОВ «ВОЛОТ» та Оцінка ефективності експортних операцій підприємства та досліджено фактори, що впливають на ефективність експортної діяльності підприємства.

ТОВ «ВОЛОТ» є виробником сільськогосподарської продукції на Півдні України. Підприємство має 1200 га землі під поливом.

Предметом основної діяльності підприємства є:

- сільське господарство, надання пов'язаних із ним послуг (виращування однорічних і дворічних культур, багаторічних культур; відтворення рослин)
- виробництво харчових продуктів (виробництво соняшникової олії, борошна; виробництво кормів для тварин);
- оптова торгівля сільськогосподарською сировиною (соняшник, соняшникова олія, шрот соняшниковий, пшениця, борошно пшеничне).

Підприємство виробляє та експортує наступні види товарів: соняшник; соняшникова олія; шрот соняшниковий; пшениця 2 кл.,3 кл.,6 кл.; борошно пшеничне 1 сорту; висівки пшеничні; пшенична крупа; ячмінь; ячні крупи.

Підприємство ТОВ «ВОЛОТ» співпрацює з понад 20 бізнес партнерами, які забезпечують реалізацію стратегічних, та тактичних цілей компанії, до них входять торгівельні компанії, транспортні компанії, банки та інші посередницькі фірми.

Високоякісна продукція та відносно конкурентні ціни ТОВ «ВОЛОТ» надають перевагу підприємству при виборі партнеру компаніями-імпортерами. Основним торгівельним партнером є Китай, адже попит на сільськогосподарську продукцію у цій країні має тенденцію до зростання, тому ТОВ «ВОЛОТ» є незмінним постачальником соняшника, соняшникової олії та пшениці до Китаю. Китайськими партнерами є такі компанії: Shanghai Silver Line, Sinograin Oil Tianjin, Dongma Oilsand Fats, Da Hai Oilsand Grains. Друге місце за обсягами експорту посідає Угорщина (Friscos Bt, Mult iКар KFT). Основним продуктом експорту у цю країну є соняшникова олія та насіння соняшника. На третьому місці – Італія (Addati Srl, Agrigola Grains), що імпортує в основному пшеницю та висівки пшеничні.

Для оцінки експортної діяльності підприємства ТОВ «ВОЛОТ» було розглянуто такі показники, як ефект (рис. 1) та ефективність (рис. 2) експортної діяльності у динаміці за період 2011-2015 рр.

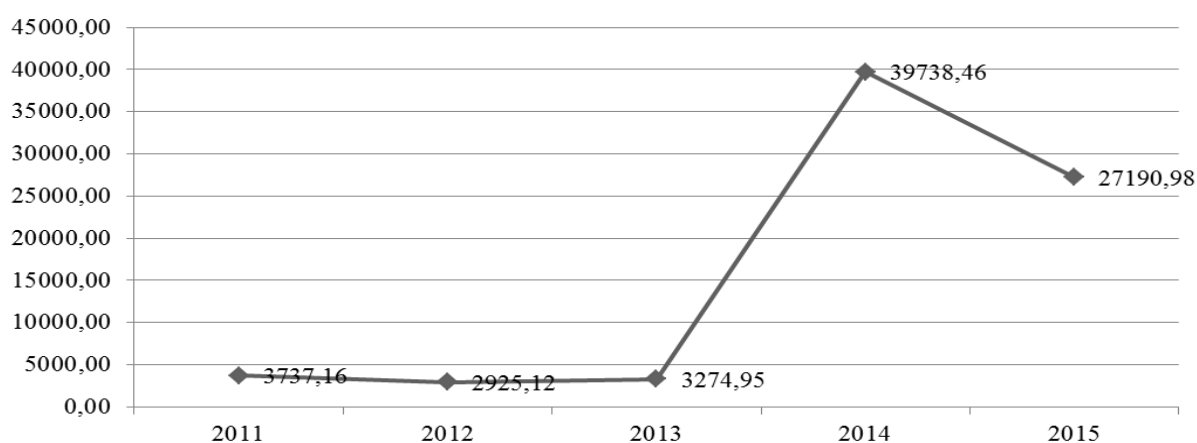

Рис. 1. Економічний ефект від експорту товарів ТОВ «ВОЛОТ» за період 2011-2015 рр. (тис. грн.)

Як видно із графіку, можемо спостерігати значне збільшення економічного ефекту від експортної діяльності підприємства у 2014-2015 роках, що зумовлено різким падінням національної валюти відносно американського долара. Хоча це явище доволі негативне для національної економіки в цілому, експортери зокрема дещо виграли у прибутках завдяки такій зміні валютного курсу.

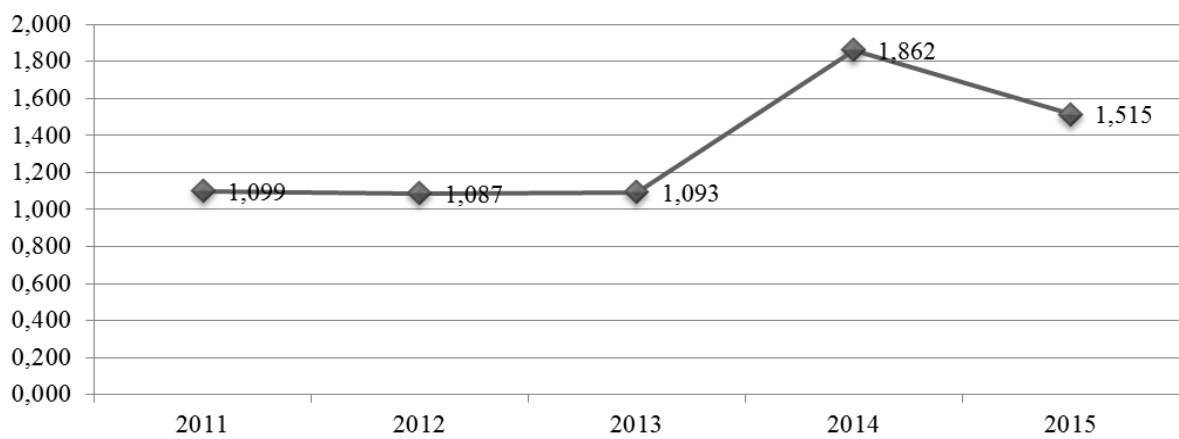

Рис. 2. Показник економічної ефективності експорту товарів ТОВ «ВОЛОТ» за період 2011-2015 рр.

Розрахувавши показник економічної ефективності експорту, спостерігаємо аналогічну ситуацію у період 2014-2015 роках. Цей показник різко збільшився у 2 рази у 2014 році порівняно із 2013, та у 1,5 рази у 2015 порівняно із 2014, що свідчить про значні та різкі зміни на валютному ринку України.

На основі аналізу товарної структури підприємства ТОВ «ВОЛОТ» можна зробити висновок, що обсяги експортованої продукції падають, що створює негативну тенденцію для підприємства. Найбільшу частку у структурі експорту займає соняшникова олія, наступним є насіння соняшника, на третьому місці знаходиться шрот соняшника. Ці три товарні позиції збільшили свої частки упродовж 5 років, тобто 73% прибутку приносять саме ці три види товарів.

Для систематизації й аналізу зовнішньоекономічної діяльності підприємства ТОВ «ВОЛОТ», що функціонує у ринкових умовах, що змінюються, реалізації цілей свого існування й розвитку, було виділено визначальні складові, що здійснюють вплив на систему зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Стратегічні складові визначають вплив на систему зовнішньоекономічної діяльності підприємства при реалізації стратегічних цілей його функціонування, а тактичні - це основні складові, які визначають вплив на систему зовнішньоекономічної діяльності підприємства при реалізації тактичних цілей його функціонування.

До зовнішніх факторів, що визначають стратегічні й тактичні домінанти зовнішньоекономічної діяльності підприємства ТОВ «ВОЛОТ», можна віднести:

– нестабільність національної валюти, що є негативним фактором для економіки в цілому, але має позитивний вплив на прибуток експортерів;

– монополізація ринку сільськогосподарської сировини в сфері олійно-жирової промисловості. Наразі, великі підприємства, що є представниками міжнародного бізнесу забирають значну частку ринку завдяки нижчій собівартості продуктів, в свою чергу малі підприємства стають об'єктами поглинання великими учасниками ринку, або ж йдуть з ринку через неспроможність конкурувати з міжнародними компаніями [39].

– нестабільна ситуація в країні, що має негативні впливи на діяльність підприємств, нестабільність взаємовідносин із країнам-партнерами, відтік інвестиційного капіталу, а також недосконала правова база для ефективного ведення бізнесу [40, с. 186].

– міжкультурні особливості ведення бізнесу у країнах-партнерах. Через втрату партнерів із Російської Федерації, необхідно переорієнтуватись на західних покупців, що передбачає певні складності, адже переговори із деякими перспективними партнерами можуть затягнутися через те, що необхідно пристосуватися до особливостей ведення бізнесу того чи іншого покупця в різних країнах. Це може зайняти деякий час та понесе за собою додаткові витрати, що не були передбачені підприємством [41, с. 17].

Основною особливістю зовнішніх факторів є те, що підприємство середнього типу не може на них вплинути. Необхідно пристосовуватись до змінних умов на ринку, а також, мінімізувати негативний вплив та посилити позитивний вплив зовнішніх факторів.

До внутрішніх факторів, що негативно впливають на зовнішньоекономічну діяльність підприємства ТОВ «ВОЛОТ» можна віднести: недосконалу організаційну структуру підприємства, неефективну диверсифікованість виробництва продукції на підприємстві, недостатній

рівень конкурентоспроможності товару для існуючих і перспективних сегментів ринку.

У третьому розділі – «Формування програми розвитку експортної діяльності підприємства в умовах зовнішньоекономічної кризи» розроблено програму заходів щодо покращення ефективності експортних операцій та розвитку експортної діяльності підприємства, що включає в себе часткову диверсифікацію та оптимізацію товарної структури експортованої продукції підприємства та розширення ринків збуту продукції.

Грунтовний аналіз товарної структури експорту підприємства ТОВ «ВОЛОТ», надає можливість зробити висновок, що асортимент експорту потребує диверсифікації та оптимізації.

Порівняння рівня прибутковості на основі розрахунків собівартості двома різними методами (прямий та метод АВС) наведено на рис. 3.

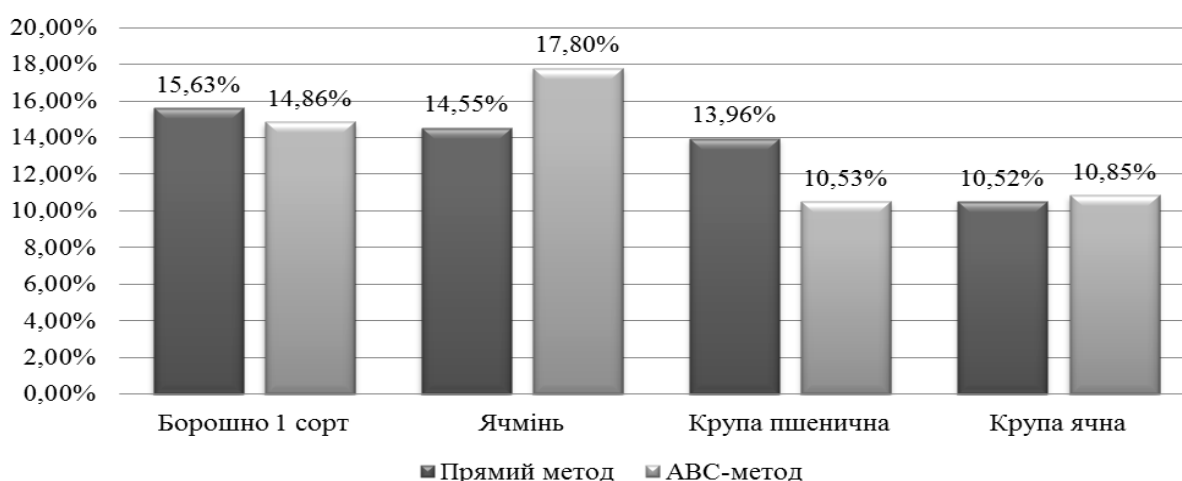

Рис. 3. Порівняння прибутковості продукції, розрахунок собівартості якої було здійснено 2 методами

Розрахунок показників ефективності показав, що проект оптимізації товарної структури експорту підприємства, а саме, впровадження виробництва нового готового продукту, гранульованого комбікорму, на підприємстві є доцільним та ефективним. Це може стати основою до переорієнтації на виробництво готової продукції, тим самим збільшуючи додану вартість товарів та максимізуючи прибуток.

Для рівня очікуваної прибутковості товару гранульованого

комбікорму було розглянуто собівартість цього товару за допомогою методу ABC – Activity Base Costing.

Таблиця 1 – Розрахунок показника очікуваного рівня прибутковості продукту «гранульованого комбікорму» за допомогою ABC-методу

Показник	Гранульований комбікорм
Обсяг реалізації, тис. грн.	11648
Прямі витрати, тис. грн.	8242,5
у т.ч. з/п виробничого, персоналу тис. грн.	1236,38
Накладні витрати, тис. грн.	631,9
у т.ч. з/п АУП, тис. грн.	186,3
витрати на обслуговування обладнання, тис. грн.	240
– комбайн	56,3
– елеватор	115,2
– обладнання з виробництва комбікорму	36
– фасувальна лінія	32,5
невиробничі витрати	205,6
Використання обладнання, машино-години	4690
– комбайн	690
– елеватор	840
– обладнання з виробництва комбікорму	2780
– фасувальна лінія	380
Операційний прибуток, тис. грн.	2900,6
Рівень валової прибутковості продукції	32,69%

Можна зробити висновок, що відмова від виробництва пшеничної та ячної круп та запуск виробництва гранульованого комбікорму є доцільним рішенням, адже проект по впровадженню нового виду продукції є ефективним за всіма показниками, а очікувана рентабельність нового продукту гранульованого комбікорму (32,69%) є вищою за рентабельність виробництва круп (10,53% та 10,85%). Після проведеного аналізу можна зробити висновок, що впровадження у виробництво нового продукту, гранульованого комбікорму, замість 2 видів круп є доцільним рішенням, адже попит на гранульований комбікорм зростає тим самим зумовлює перспективність розвитку ринків збуту, що в свою чергу є передумовою високої прибутковості цього виду продукції.

Ще одним напрямом розвитку експортної діяльності, який на наш погляд доцільно розглянути, є розширення географії зовнішніх ринків збуту.

Підприємство має посівні площі в достатній кількості та виробничі потужності (устаткування для виробництва соняшникової олії), які завантажені лише на 67%, отже для розвитку експортної діяльності підприємству ТОВ «ВОЛОТ» доцільно розглянути можливість виходу на новий закордонний ринок із таким продуктом, як соняшникова олія.

Перспективним ринком збуту соняшникової олії є ринок Індії, країни, яка характеризується зростанням чисельності та достатку населення. Рівень споживання рослинних олій в Індії є одним з найвищих у світі та інтенсивно зростає, на фоні порівняно невеликих об'ємів власного виробництва олії.

У 2016 році експорт соняшникової олії з України до Індії склав майже 1 млн. тонн, що є рекордним обсягом відвантажень масла. Для порівняння, в 2015 році було експортовано 875 тис. тонн соняшникової олії. У розрізі розглянутих показників щодо споживання різних видів олії в Індії, найбільшу частку займає пальмова олія із 34% споживання, наступною є соєва олія із 23,5% споживання, рапсова олія – 13,1% та на четвертому місці знаходиться соняшникова олія із 11,9% споживання. З чотирьох основних категорій, пальмова та соняшникова олія є найбільш швидко зростаючими.

Наступною перевагою виходу на ринок Індії, є її географічне розташування. Підприємство ТОВ «ВОЛОТ» активно співпрацює з КНР та регулярно здійснює поставки до цієї країни. Шлях до Китаю лежить через Індію, тому здійснюючи поставки до Індії можна мінімізувати витрати на транспортування.

Для оцінки запропонованого заходу щодо розвитку експортної діяльності підприємства ТОВ «ВОЛОТ» було розроблено план реалізації надана оцінка витратам на виробництво продукції методом розрахунку ефекту та ефективності експорту соняшникової олії на основі плану реалізації.

Після проведених розрахунків, можна зробити висновок, що економічний ефект від експорту має позитивне значення, що свідчить про те, що підприємство має можливість успішно реалізувати товар на ринку та має певний прибуток. Стабільне збільшення економічного ефекту від експортної діяльності підприємства у 2017-2019 роках зумовлено збільшенням обсягів експорту соняшникової олії на ринок Індії та збільшенням прибутку за рахунок скорочення витрат на експорт, а саме собівартість та транспорт.

У роботі було розглянуто розподіл постійних витрат на 1 т соняшникової олії після завантаження виробничих потужностей до 100% (у 2019 р.)

Таблиця 2 – Зміна показника постійних витрат залежно від рівня завантаженості виробничих потужностей

Рік	Завантаженість потужностей	Постійні витрати на 1т соняшникової олії, грн.	Частка постійних витрат в структурі собівартості соняшникової олії
2015	57%	4650	0,44
2017	80%	4200	0,39
2018	90%	3850	0,33
2018	100%	3450	0,28

Спостерігаємо зниження вартості постійних витрат на 1 тону соняшникової олії за рахунок повного завантаження потужностей, тобто тут має місце ефект від масштабу виробництва, що зумовлює зниження собівартості продукції та максимізацію прибутку підприємства ТОВ «ВОЛОТ». Після проведеного аналізу виходу на ринок Індії із товаром соняшникова олія було виділено ряд переваг, які матимуть позитивний ефект на діяльність підприємства в цілому. Саме тому, вихід на ринок Індії є доцільним та ефективним рішенням підприємства у рамках програми розвитку експортної діяльності.

ВИСНОВКИ

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства (ЗЕДП) – це сфера господарської діяльності, пов'язана з міжнародною виробничою і науково-

технічною кооперацією, експортом та імпортом продукції, виходом підприємства на зовнішній ринок .

Зовнішньоекономічна криза – це відсутність або обмеженість можливостей для національних підприємств виходу на міжнародні ринки, що означає стагнацію національної економіки та посилення негативного сальдо торгового балансу внаслідок неможливості розвитку господарства та розширення ринків збуту, а отже, гальмування інтеграції країни у світовий простір.

На підприємство, яке займається експортною діяльністю, впливають певні групи факторів, які визначають подальший розвиток діяльності суб'єкта господарювання. Найбільш впливовими факторами на підприємство, що здійснює ЗЕД, є міжнародні зовнішні кризоутворюючі фактори. Їхньою особливістю є те, що підприємство не може вплинути чи змінити їх на свою користь, а отже, може лише пристосуватись до умов змінного зовнішнього середовища на міжнародному ринку, Національні фактори також мають значний вплив на розвиток експортної діяльності підприємства, тому саме розвиток національної економіки визначає вектор спрямованості розвитку підприємства-експортера. Група внутрішніх факторів прямо впливає на розвиток підприємства, але ці процеси можна контролювати та нівелювати завдяки компетентності керівництва та працівників, адекватній оцінці ситуації та правильним вирішенням проблем, безпосередньому контролю та координації дій, постановці коротко- та довгострокових цілей та їх виконання

Циклічність світової економіки є закономірним явищем, яке характеризується почерговою зміною революційних та еволюційних процесів. Кожна фаза циклу відображає певну стадію розвитку економічної системи тому теорії циклічності можна застосувати також до окремих складових національної економіки країни, зокрема до зовнішньоекономічної сфери. Оскільки основним індикатором стану ЗЕД України є сальдо зовнішньоторговельного балансу, ефективність зовнішньоекономічної

діяльності країни характеризується позитивним сальдо зовнішньоторговельного балансу. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності за період 1996-2015 рр. надав можливість зробити висновок, що ЗЕД України за досліджуваний період продемонструвала повний цикл розвитку, що охоплює фази кризи, депресії, поживавлення та піднесення.

Наразі, зовнішньоекономічна діяльність України перебуває на стадії подолання кризи у фазі помірною поживавлення після застою. За прогнозами, що ґрунтуються на принципах циклічності розвитку, у наступні 3-5 років Україна зможе реалізувати експортні можливості, що надасть можливість вивести зовнішньоекономічну діяльність країни у нову «фазу піднесення».

Значна кількість українських підприємств перебуває під впливом факторів пов'язаних із виникненням зовнішньоекономічної кризи на макро- та макрорівнях, тому успішно реалізовані можливості сприятимуть розвитку зовнішньоекономічної діяльності як країни в цілому, так і окремих суб'єктів господарювання зокрема.

ТОВ «ВОЛОТ» є виробником сільськогосподарської продукції на Півдні України. Предметом основної діяльності Товариства є: сільське господарство, виробництво харчових продуктів; оптова торгівля сільськогосподарською сировиною. Керівництво підприємства вже багато років застосовує стратегію розширення меж ринку при проникненні на нові ринки, що передбачає активізацію підприємницької діяльності за рахунок освоєння нових ринків збуту, включення нових сегментів та груп споживачів у закордонних країнах. При збереженні зовнішнього ринку підприємство обирає стратегію оборони, яка обумовлена незначним рівнем інтернаціоналізації ринку і ґрунтується на протекціоністській політиці.

Детальний аналіз показників експортної діяльності підприємства ТОВ «ВОЛОТ» надав можливість зробити висновок, що експорт є ефективним, оскільки виконується така умова: $E_{екс} > E_{ВН} > 1$, що означає що підприємство ефективно використовує свої експортні можливості.

Незважаючи на негативну тенденцію щодо обсягів експорту, підприємство зберігає свої позиції та працює без збитків.

На основі аналізу товарної структури підприємства ТОВ «ВОЛОТ» можна зробити висновок, що обсяги експортованої продукції падають, що створює негативну тенденцію для підприємства. Найбільшу частку у структурі експорту займає соняшникова олія, її частка у 2015 році зростає до 0,32. Наступним є насіння соняшника, що має частку 0,21 у 2015 році. На третьому місці знаходиться шрот соняшника з часткою 0,19. Ці три товарні позиції збільшили свої частки упродовж 5 років, тобто 73% прибутку приносять саме ці три види товарів. Останні 8 видів товарів навпаки поступово зменшили свою питому вагу у товарній структурі експорту ТОВ «ВОЛОТ».

Аналіз експортної діяльності підприємства та факторів, що впливають на неї надає можливість розробити програму заходів щодо покращення ефективності експортних операцій та розвитку експортної діяльності підприємства. Ця програма включає:

1. Диверсифікація та оптимізація товарної структури експортованої продукції підприємства ТОВ «ВОЛОТ», а саме частково переорієнтувати діяльність підприємства на виробництво готового продукту гранульованого комбікорму. Максимізувати рівень прибутковості нового продукту, гранульованого комбікорму можна за рахунок правильного вибору зовнішнього ринку збуту для цього товару. Перспективним ринком для реалізації гранульованого комбікорму для свійських тварин є ринок Китайської Народної Республіки. Розрахунок показників ефективності показав, що проект оптимізації товарної структури експорту підприємства, а саме, впровадження виробництва нового готового продукту, гранульованого комбікорму, на підприємстві є доцільним та ефективним. Це може стати основою до переорієнтації на виробництво готової продукції, тим самим збільшуючи додану вартість товарів та максимізуючи прибуток.

Для рівня очікуваної прибутковості товару гранульованого

комбікорму було розглянуто собівартість цього товару за допомогою методу ABC – Activity Base Costing. Після проведеного аналізу можна зробити висновок, що впровадження у виробництво нового продукту, гранульованого комбікорму, замість 2 видів круп є доцільним рішенням, адже попит на гранульований комбікорм зростає тим самим зумовлює перспективність розвитку ринків збуту, що в свою чергу є передумовою високої прибутковості цього виду продукції.

2. Наступним засобом розвитку експортної діяльності підприємства ТОВ «ВОЛОТ» є розширення ринків збуту продукції. Оскільки соняшникова олія має найвагомішу частку у товарній структурі підприємства та має певний потенціал виробництва, доцільно було б розглянути пропозицію щодо виходу на новий зовнішній ринок із цим видом продукції. Перспективним ринком збуту соняшникової олії є ринок Індії, країни, яка характеризується зростанням чисельності та достатку населення. Ще однією перевагою виходу на ринок Індії, є її географічне розташування. Було розраховано ефект від експорту та економічну ефективність експорту соняшникової олії на основі плану реалізації. Стабільне збільшення економічного ефекту від експортної діяльності та економічної ефективності експорту підприємства у 2017-2019 роках зумовлено збільшенням обсягів експорту соняшникової олії на ринок Індії та збільшенням прибутку за рахунок скорочення витрат на експорт, а саме собівартість та транспорт.

Було також розглянуто розподіл постійних витрат на 1 т соняшникової олії після завантаження виробничих потужностей до 100%. Спостерігаємо зниження вартості постійних витрат на 1 т соняшникової олії за рахунок повного завантаження потужностей, тобто тут має місце ефект від масштабу виробництва, що зумовлює зниження собівартості продукції та максимізацію прибутку підприємства ТОВ «ВОЛОТ».

Після проведеного аналізу виходу на ринок Індії із товаром соняшникова олія було виділено ряд переваг. Саме тому, вихід на ринок Індії

є доцільним та ефективним рішенням підприємства у рамках програми розвитку експортної діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

1. Дунська А. Р., Усачова І. Д. Особливості процесу планування зовнішньоекономічної діяльності підприємств // Актуальні проблеми економіки та управління: Збірник наукових праць молодих вчених факультету менеджменту та маркетингу НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського» Актуальні проблеми економіки та управління. – №10. – 2016.

2. Дунська А. Р., Усачова І. Д. Циклічність кризових явищ у зовнішньоекономічній діяльності України // Проблеми та перспективи розвитку підприємництва. – Харків: Харківський національний автомобільно-дорожній університет, 2016. – №3. – с. 73-79.

3. Дунська А. Р., Усачова І. Д. Проблеми здійснення експортної діяльності України на ринку ЄС // Сучасні підходи до управління підприємством: Збірка тез доповідей VII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 28 квітня 2016 р. – Київ: Політехніка, 2016. – с. 57.

4. Усачова І. Д. Перспективи України у політиці «Східного партнерства» // Управління економічними процесами на макро- і мікрорівні: проблеми та перспективи вирішення: матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції молодих вчених, 14–15 квітня 2016 р. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016.

АННОТАЦІЯ

Усачова І.Д. Управління розвитком експортної діяльності підприємства в умовах зовнішньоекономічної кризи (на прикладі ТОВ «ВОЛОТ») – Рукопис.

Дипломна робота освітньо-кваліфікаційного рівня "магістр" за спеціальністю 8.03060104 «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності» – НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», Київ, 2017.

Дипломну роботу присвячено комплексу питань, пов'язаних з розвитком експортної діяльності підприємства в умовах зовнішньоекономічної кризи. Для цього розглянуто особливості розвитку експортної діяльності підприємства та взаємозв'язок факторів розвитку експортної діяльності та результатів діяльності підприємства на зовнішньому ринку; уточнено розуміння змісту поняття «зовнішньоекономічна криза» та визначено основні внутрішні і зовнішні фактори формування зовнішньоекономічної кризи, а також, розглянуто та проаналізовано циклічність кризових явищ у зовнішньоекономічній діяльності України шляхом дослідження показників експорту та імпорту, що дало змогу прослідкувати динамічні зміни у зовнішньоторговельному балансі.

Ключові слова: *зовнішньоекономічна діяльність, зовнішньоекономічна криза, циклічність коливань, експортна діяльність, ефективність експортних операцій, програма розвитку експортної діяльності, оптимізація товарної структури, розширення ринку збуту.*

АННОТАЦІЯ

Усачева И.Д. Управление развитием экспортной деятельности предприятия в условиях внешнеэкономического кризиса (на примере ООО «метелка») - Рукопись.

Дипломная работа образовательно-квалификационного уровня "магистр" по специальности 8.03060104 «Менеджмент внешнеэкономической деятельности» - НТУУ «КПИ им. Игоря Сикорского », Киев, 2017.

Дипломную работу посвящено комплексу вопросов, связанных с развитием экспортной деятельности предприятия в условиях внешнеэкономической кризиса. Для этого рассмотрены особенности развития экспортной деятельности предприятия и взаимосвязь факторов развития экспортной деятельности и результатов деятельности предприятия на внешнем рынке; уточнено понимание содержания понятия «внешнеэкономический кризис» и определены основные внутренние и внешние факторы формирования внешнеэкономического кризиса, а также

рассмотрены и проанализированы цикличность кризисных явлений во внешнеэкономической деятельности Украины путем исследования показателей экспорта и импорта, что позволило проследить динамические изменения во внешнеторговом балансе.

Ключевые слова: *внешнеэкономическая деятельность, внешнеэкономическая кризис, цикличность колебаний, экспортная деятельность, эффективность экспортных операций, программа развития экспортной деятельности, оптимизация товарной структуры, расширение рынка сбыта.*

ABSTRACT

Usachova I.D. «Managing the development of enterprise's export activity in the conditions of foreign economic crisis (on example of LLC «VOLOT») - Manuscript.

Master's thesis educational qualification in the specialty 8.03060104 "Management of foreign economic activity" - NTUU «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute», Kiev, 2017.

Thesis is devoted to the complex issues associated with the development of exports of enterprises in the conditions of foreign economic crisis. The peculiarities of export enterprise and correlation factors of export activity and performance on the international market were reviewed; understanding of the meaning of "foreign crisis" and the main internal and external factors of external economic crisis were determined and also the cyclical crisis in Ukraine foreign trade route from the research performance of exports and imports, which made it possible to follow the dynamic changes in the foreign trade balance, were considered and analyzed.

Key words: *foreign trade, foreign economic crisis, cyclical fluctuations, export activities, the efficiency of export operations, the application of export activity, commodity structure optimization, market expansion.*